

1906
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΛΟΓΟΣ

ἀπαγγελθεὶς τῇ 8 Ἰανουαρίου 1906
ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ Ἀθηνῶν

ὑπὸ τοῦ Προέδρου

ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

«Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ»

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

ἐπ' ἐδκαιρία τῶν ἐγκαινίων τοῦ σωματείου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

Ὅδος Πειραιῶς—Ζήνωνος ἀριθ. 2

1906

DF
901
N414
A74
1906
(K5Φ)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ

44136

7

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἡ ἐκπροσώπησις τῆς Πανελληνίου Ἐνώσεως.

“ΣΩΣΩΜΕΝ ΤΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ.,

Πανομοίωτον τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ταχυ-
δρομικοῦ δελταρίου.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Μακεδονικοῦ Συλλό-
γου «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος», καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας,
ἀλλὰ καὶ συστάσεις διαπρεπῶν προσώπων λαβόν, ἐνόμισεν
ὅτι ὄφειλε νὰ δημοσιεύσῃ ἐν φυλλαδίῳ τὸν λόγον ὃν ὁ Πρόε-
δρος τοῦ Συλλόγου κ. Ἀθανάσιος Ἀργυρὸς ἀπήγγειλεν ἐν
τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ Ἀθηῶν τῇ 8 Ἰανουαρίου ε. ε. ἐπ'
εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων τοῦ σωματείου.

Ὅ,τι τινίζεται κατ' ἐξοχὴν ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἡ παρ'
ἡμῖν ἔλλειψις μακεδονικῆς πολιτικῆς ἀναλόγου πρὸς τὰς
περιστάσεις καὶ ἡ ἀνάγκη καθορισμοῦ τοιαύτης, δεόν νὰ γίνῃ
κτῆμα καὶ συνείδησις οὐ μόνον τῶν πολλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν
ὀλίγων τῶν διεπόντων τὰς τύχας τοῦ ἔθνους.

Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, μεθ' οὗ συνδέεται ἡ τύχη τοῦ
ἔθνους, ἀπὸ δεκαετηρίδων ἐκκρεμές, μᾶς εὔρε καὶ κατὰ τὴν
τελευταίαν ἀκόμη φάσιν του, τὴν τῆς ἀμέσου ἐπεμβάσεως
τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ μακεδονικὰ πράγματα, ἀνετόιμους κατ'
ἐξοχὴν εἰς ἰδέας περὶ τρόπου λύσεως αὐτοῦ ἀσφαλίζοντος
τὰ ἐθνικὰ δίκαια καὶ συμφέροντα. Καὶ σήμερον ἀκόμη, μετὰ
τριετίαν ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μακεδονίαν,
αἱ ἐλληνικαὶ ἰδέαι εἶναι ἀόριστοι καὶ ἀκατασκευάστοι. Αὐτὸ
δὲ εἶναι τὸ μέγα τοῦ Ἑλληνισμοῦ μειονέκτημα ἐν τῷ μα-
κεδονικῷ ζητήματι, ἐν ᾧ τόσα συναντῶνται καὶ συγκρούον-
ται συμφέροντα, διὰ τὴν λύσιν τοῦ ὁποίου τόσα προτείνον-

ται ἢ παρασκευάζονται σχέδια δλέθρια διὰ τὸν Ἑλληνισμόν.

Πρὸς διασάφησιν καὶ καθορισμὸν τῶν ἐλληνικῶν ιδεῶν ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι προωρισμένος ὁ λόγος οὗτος, εἶχεν ἀνάγκην μείζονος δημοσιότητος. Ἡ δημοσιότης αὕτη παρέχεται διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ φυλλαδίου τούτου ἐπ' ἐλπίδι ὅτι θὰ συντελέσῃ πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον μέγαν σκοπόν.

Εὐτυχῶς καὶ σήμερον δὲν εἶναι ἀργὰ νὰ ὀρίσωμεν τὴν μακεδονικὴν μας πολιτικὴν καὶ νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς.

Ἐν Ἀθήναις λήγοντος τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1906.

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ ΟΜΗΓΥΡΙΣ

Προκαλέσας τὴν παναθηναϊκὴν ταύτην συνάθροισιν ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ὁ Μακεδονικὸς Σύλλογος «ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος», δὲν προτίθεται νὰ ἐκτυλίξῃ ἐνώπιον ὑμῶν καλλιτεχνικὰς ἀπολαύσεις οἷαι εἰθισταὶ νὰ παρέχονται εἰς παρομοίας περιστάσεις. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ μακεδονικὴ ὑπόθεσις τὴν ὁποῖαν ὑπηρετοῦσι τὰ μακεδονικὰ σωματεῖα εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς προγράμματα ἑορτῶν καλλιτεχνικῆς φύσεως· τοῦναντίον, ἐν τῶν σωματείων ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ ἡμέτερος Σύλλογος—διότι ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω, ὅτι ὁ ἡμέτερος Σύλλογος προῆλθεν ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο μακεδονικῶν σωματείων, ἐνὸς παλαιότερου καὶ ἐνὸς νεωτέρου,—καὶ παρεμβάλλω τὴν εἶδησιν ταύτην μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ φιλόπατρις ὁμήγουρις ἦτις διὰ τῆς παρουσίας της τιμᾷ τὴν ἡμετέραν ἑορτὴν αἰσθάνεται ἀληθῆ ἀνακούφισιν μαρθάνουσα, ὅτι τὰ ἐγκαίνια ταῦτα τελοῦνται ἐπὶ τῇ ἐνώσει δύο μακεδονικῶν σωματείων,—διότι δὲν εἶναι ἄγνωστον, ὅτι ἡ κοινωνία τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ πανελλήμιος κοινὴ γνώμη βαρέως ἔφερε τὴν ὑπαρξίν πολλῶν ἀνθ' ἐνὸς μακεδονικῶν σωματείων ἐν Ἀθήναις—τοῦναντίον, λέγω, ἐν τῶν σωματείων ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ ἡμέτερος Σύλλογος πολλάκις ἐκάλεσε τὴν κοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν εἰς καλλιτεχνικὰς ἀπολαύσεις, καὶ εἶναι μία εὐθετος εὐκαιρία ἢ προκειμένη, ὅπως εὐχαριστήσω ἐξ ὀνόματος τῶν μακεδονικῶν κύκλων τῶν Ἀθηνῶν τὴν ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν διὰ τὴν

προθυμίαν μεθ' ἧς αἰέποτε ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς ἡμετέρας προσκλήσεις. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς σημερινῆς ἐορτῆς ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἔκρουεν ἐπίκαιρον καὶ ἀναγκαῖον νὰ ἀποκλείσῃ πᾶσαν χροιάν καλλιτεχνικήν, νὰ χρησιμοποίησῃ δὲ αὐτὴν εἰς βραχεῖαν ἐπισκόπησιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος τόσον ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθόν, ὅσον ἐν σχέσει καὶ πρὸς τὰς βλέψεις τοῦ μέλλοντος, ἐλπίζων, ὅτι ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως ταύτης δύναται νὰ ἐπιχυθῇ ἐπὶ τῆς μακεδονικῆς ὑποθέσεως φῶς χρήσιμον εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς μακεδονικῆς τοῦ ἔθνους πολιτικῆς. Διότι ὀφείλω νὰ τὸ εἶπω: τὸ ἔθνος τὸ κυρίως, τὸ ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἐνδιαφερόμενον διὰ τὴν τύχην τῆς Μακεδονίας καὶ δικαιούμενον νὰ ἀσκήσῃ τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς τύχης αὐτῆς, τὸ ἔθνος τοῦτο σχεδὸν δὲν ἔχει μακεδονικὴν πολιτικὴν. Ἡ ἔρρυνα τὴν ὁποῖαν προτίθεμαι νὰ ἐπιχειρήσω ἐνωπιον ὑμῶν ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων μου.

* *

Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ὑπὸ τὴν κυριωτάτην μορφήν του, τὴν τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἐγεννήθη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐξεγέρσεως τῆς ἐθνικῆς τῶν Βουλγάρων συνειδήσεως, ἐξεγέρσεως τὴν ὁποῖαν παρὰ πολὺν ἀρεσκόμεθα νὰ θεωρῶμεν καθαρῶς τεχνικὴν, ἐξεγέρσεως τῆς ὁποίας πρῶτος καὶ κυριώτατος σταθμὸς ὑπῆρξε τὸ φιρμάνιον τῆς ἀναγνώσεως τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας. Τὸ φιρμάνιον τοῦτο, ἀπὸ τοῦ 1870 χρονολογούμενον, ἔρριψε τὴν πέτραν τοῦ σκανδάλου ἐν Μακεδονίᾳ, ἔρριψε τὸν σπόρον τῆς ἔριδος μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Βουλγαρισμοῦ· διότι, μὴ ἀρκεσθὲν εἰς τὴν ἀντικανονικὴν ἀναγνώ-

ρισιν αὐτοκεφάλου βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, ἔδωκεν εἰς αὐ-
τὴν ὄρια τοπικῆς δικαιοδοσίας ἔξω τῆς Βουλγαρίας, εἰς
τιμήματα τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἡ Ἑλληνικὴ
Ὁρθοδοξία καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἐξηγέρθησαν κατὰ
τοῦ μέτρον τούτου τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως· τὸ φιο-
μάνιον μετὰ δύο ἔτη ἐπηκολούθησεν ἡ κήρυξις τοῦ σχί-
σματος, καὶ ἔκτοτε ἤρχισεν ὁ ἀκήρυκτος ἑλληνοβουλγαρι-
κὸς πόλεμος.

Τὸ ἀντικείμενον τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ τούτου πο-
λέμου ὑπῆρξεν ἡ ἔθνηκὴ τοῦ ἐτέρου τῶν ἐμπολέμων ἐπι-
κράτησις ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, τὰ πρῶτα δὲ ὄπλα δι-
ῶν διεξήχθη οὗτος ὑπῆρξαν ἡ παιδεία καὶ ἡ ἐκκλη-
σία. Ὁ πόλεμος οὗτος μὲ τὰ ὄπλα ταῦτα διεξαγόμενος
διήρξατο ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετίαν. Ὅπου οἱ Βούλ-
γαροι εὗρισκον οἰονεὶ σλανοφώνους πληθυσμούς, προσε-
πάθουν νὰ ἐγκαταστήσωσι βουλγαρικὰ σχολεῖα καὶ ἐκ-
κλησίας εἴτε παρὰλληλα πρὸς τὰ ἰδικὰ μας εἴτε ἐξοντοῦν-
τες τὰ ἡμέτερα· πολλάκις μάλιστα προέβησαν μέχρι τοῦ ση-
μείου τοῦ νὰ ἐγκαταστήσωσι σχολεῖα βουλγαρικὰ καὶ εἰς
ἄστικά κέντρα τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὅπου οὐδὲ
εἷς ὑπῆρχεν οἰονεὶ σλανόφωνος Χριστιανός. Κατὰ τῆς βουλ-
γαρικῆς ταύτης προπαγάνδας ὁ Ἑλληνισμὸς ἠσθάνθη
τὴν ἀνάγκην νὰ ἀντεπεξέλθῃ, συντρέχων εἰς τὸν ἐκπαι-
δευτικὸν ἀγῶνα τοὺς ἄλλοφώνους ἀδελφούς μας, οἵτινες,
ἀφιέμενοι εἰς τὰς ἰδίας τῶν δυνάμεις, θὰ ὑπέκυπτον τέ-
λειον εἰς τὴν ξενικὴν ἐπιδρομὴν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον
συνεστήθησαν οἱ περίφημοι ἐκπαιδευτικοὶ Σύλλογοι ἐν
Ἀθήναις, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδο-
νίᾳ, καὶ τὸ ἔργον τῶν Συλλόγων τούτων ἔτυχε τῆς ἐπι-
κουρίας τοῦ ἔθνους καὶ κατέληξεν εἰς σύστημα δράσεως,

τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν μεγάλα καὶ πολύ-
τιμα.

Ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ καὶ ἐκκλησιαστικῷ τούτῳ ἀγῶ-
νι μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ Βουλγαρισμοῦ δὲν μᾶς ἀπέ-
λειψαν αἱ ἀπώλειαι. Πολλαχοῦ ἀνεφάνησαν σχολεῖα καὶ
ἐκκλησίαι βουλγαρικαί, ὅπου πρότερον μόνον ἑλληνικαὶ
ὑπῆρχον, καὶ ἡ ἰδέα ἡ βουλγαρική ἀπέκτησε πολλοὺς
τοὺς προσηλύτους. Οὐχ ἦντιον, ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπό-
λεσεν ἐνιαχοῦ ἔδαφος, ἐνισχύθη ὁμοῦ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς
τοπικαῖς ἐκτάσεσιν ἐν αἷς εἰσεχώρησεν ἡ βουλγαρική ἰδέα,
διότι παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς ἄλλοφώνοις πληθυσμοῖς, οἵ-
τινες ἐνέμειναν εἰς τὰ πάτρια, ἀνεπτύχθη ζωηρὰ καὶ ἐν-
τονος ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, καὶ αἱ κατακτήσεις τῆς βουλ-
γαρικῆς ἰδέας ἄλλοῦ μὲν ἔπαυσαν ὀλοσχερῶς, ἄλλοῦ δὲ ἀπέ-
βαινον ἐντελῶς ἀσήμαντοι, ἄλλαχοῦ δὲ συνέβαινε νὰ ἐπα-
νέρχωνται εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν
οἱ ἀποσκιρτήσαντες εἰς τὸ σχῆμα καὶ τὸν Βουλγαρισμὸν.

* *
*

Οὕτως ἐν σκιαγραφίᾳ εἶχον τὰ πράγματα ἐν Μακεδο-
νίᾳ καὶ ἐν Θράκῃ, ὅτε ἐπηκολούθησαν γεγονότα μεταβα-
λόντα οὐσιωδῶς τὴν κατάστασιν καὶ τὸν τρόπον τῆς διεξα-
γωγῆς τοῦ ἀκηρόκτου ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου. Ὅκτῳ
δηλονότι ἔτη μετὰ τὸ φιρμάνιον καὶ ἕξ μόνον ἀπὸ τοῦ
σχίσματος ὑπεγράφετο ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου,
ἡ ὁποία, ὑπερπηδῶσα καὶ ἀντὰ τὰ εὐρύτατα τοπικὰ ὄρια
τὰ ὁποῖα τὸ φιρμάνιον ἔδιδεν εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἐξαρ-
χίαν, ταῦτὸν εἰπεῖν εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλὴν, ἐξέτεινε τὸ
βουλγαρικὸν κράτος μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ
τῶν ἀκρωριῶν τοῦ Ὀλύμπου. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπῆρξεν

ἀφορμή νέας ἐξεγέρσεως τοῦ ἔθνους. Ὅτι ἡ βουλγαρικὴ ἰδέα ἐπεδίωκε διὰ βραδείας ἐνεργείας ἀπαντίωσης εἰς πᾶν βῆμα τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐνίοτε τὴν ἐπίθεσιν τὴν ἑλληνικὴν, ἐπραγματοποιεῖτο καὶ τοπικῶς καὶ οὐσιαστικῶς εὐρύτερον διὰ μιᾶς συνθήκης μεταξὺ τρίτων. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ γερονότου τούτου ἡ Ἑλλὰς ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δομοκοῦ, τὸ δὲ ἔθνος διωργάνωσεν ἐπαναστάσεις εἰς τὴν Ἡπειρον, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν μεσημβρινὴν Μακεδονίαν.

Ἦτο δώρημα οὐράνιον διὰ τὸ ἔθνος, ὅτι παρὰ τὴν ἄτονον τότε ὄσον καὶ ἄκαιρον ἐνεργειάν μας, χάρις εἰς τὰς ἀντιζηλίαις καὶ τὴν ἀντίθεσιν τῶν συμφερόντων τῶν μεγάλων, ἀναμφιβόλως ὁμως καὶ ἐκ πνεύματος δικαιοσύνης πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἀνατρέψαν ἐν μέρει τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἐνῶ περιώρισε τὴν Βουλγαρικὴν Ἡγεμονίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐντὸς τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων τῆς Βουλγαρίας, τὸ μὲν ἐπροίκισεν ἡμᾶς μὲ τὸ 13 πρωτόκολλόν του καὶ τὸ 24 ἄρθρον τῆς ὁμωνύμου συνθήκης, ὅπερ ἤγαγεν εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς λωρίδος, τὸ δὲ διὰ τοῦ 23 ἄρθρου αὐτῆς ἔλαβε γενικὴν πρόνοιαν περὶ τῶν τμημάτων ἐκείνων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας περὶ ὧν δὲν ἐθέσπισεν εἰδικὰς διατάξεις, ἄρα καὶ περὶ τῆς Μακεδονίας, πρόνοιαν σχεδὸν προδικάζουσαν τὸ ἐθνικὸν μέλλον τῶν χωρῶν τούτων. Τοιοῦτοτρόπως τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου, ἐνῶ ἀπέσπα τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς βουλγαρικῆς διοικήσεως, ἵνα τὴν ἐπαναφέρει ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου, προσήγγιζεν ἡμᾶς διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν ἐπίμαχον μεταξὺ Σλαβισμού καὶ Ἑλληνισμού χώραν, καὶ καθίστα ἡμᾶς ἰκανωτέρους εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀκη-

ρούκτου πολέμου μας ἢ ὅσον θὰ ἤμεθα, ἐὰν εὕρισκόμεθα εἰς τὴν Ὁρθρον. Καὶ εἶχομεν μὲν ἤδη ἀπέναντι ἡμῶν, ἀντὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μόνον διοίκησιν τῆς Ἐξαρχίας Βουλγάρων, Βουλγάρους κεκτημένους, πρὸς τῇ ἐκκλησιαστικῇ συντάξει τῇ ἐκτεινομένη καὶ πέραν τῶν συνόρων τῆς Βουλγαρίας, καὶ πολιτικὴν σύνταξιν καὶ κέντρον ἐν τῇ Βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ, πάντως ὁμως ἡ θέσις ἡμῶν δὲν ἀπέβη ἀπόλεμος.

Δυστυχῶς ὁμως, ἐνῶ οἱ Βούλγαροι μετέβαλον σύστημα πολεμικὸν ἐναντίον μας, ἡμεῖς ἐνομίσαμεν ὅτι ἠδυναίμεθα νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν ἐν ἐνεργείᾳ ἐκπαιδευτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν. Ἡ πολιτικὴ ἡμῶν αὕτη ἀληθῶς ἐνισχύθη καὶ ἐσυστηματοποιήθη, καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς ἀποτελέσματα εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ παραγνωρίζῃ. Ἄλλ' ἀπέναντι τῶν νέων πολεμικῶν μέσων τῶν Βουλγάρων ἀπέβη ἀνεπαρκής.

* *
*

Δὲν ἀπητεῖτο βεβαίως μεγάλη σοφία πολιτικὴ διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις, ὅτι τὸ φιρμάνιον τοῦ 1870 καὶ ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ 1878 μὲ τὰ τοπικὰ των βουλγαρικῶν ὄρια, ἐκεῖνο μὲν τὰ θρησκευτικὰ, αὕτη δὲ τὰ πολιτικά, θὰ ἀπειτέλουν τὸν σκοπὸν καὶ τὴν κατεύθυνσιν τῆς βουλγαρικῆς πολιτικῆς. Καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν μᾶς ἄφησαν νὰ τὸ μαντεύσωμεν, διότι μᾶς τὸ εἶπον ἀπροκαλύπτως, μᾶς τὸ εἶπον διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Διότι ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς συστάσεως τῆς ἡγεμονίας οἱ Βούλγαροι ἐπελήφθησαν διὰ παντοίων μέσων τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ τε φιρμανίου καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἐφθασαν μάλιστα ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ ὁρμῇ των μέχοι τοῦ

σημείου νὰ ὑπερπηδήσωσιν ἐν ταῖς ἀξιώσεσίν των καὶ αὐτὰ τὰ εὐρύτατα ὄρια τῆς συνθήκης ταύτης. Κυβέρνησις βουλγαρικὴ καὶ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία κατηύθυναν τὰς ἐνεργείας των πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἐντὸς ἐπτὰ ἐτῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς ἡγεμονίας ἐπιτελεῖται τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλίππουπόλεως, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου ἀποσπῶνται ἀπὸ τῆς Πύλης δι' ἐντέχνου καὶ τολμηρᾶς πολιτικῆς βεράτια Βουλγάρων ἐπισκόπων, καὶ πληροῦται οὕτω ἡ Μακεδονία μὲ ἀνεγνωρισμένα κέντρα βουλγαρικῆς δράσεως, τὰς βουλγαρικὰς ἐπισκοπὰς, ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς συστάσεως τῆς ἡγεμονίας συνεστήθησαν κομιτάτα, κομιτάτα δράσεως καὶ μελέτης, τὰ ὅποια μὲ ὠριμένην πολιτικὴν, πολλάκις μὲ σημαίαν ἀντιθέτου κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποχρώσεως, πάντοτε ὅμως μὲ σημαίαν ἀναπεπταμένην, μὲ ἰδέας τολμηρὰς καὶ ἀπροκαλύπτως κηρυσσομένης, ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τῆς πραγματώσεως τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Διότι, δὲν ἠξεύρω ἂν εἶναι ἄγνωστον ἢ λησμονημένον, ἀλλ' εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ σημερινοὶ Σαράρφ καὶ Τσόντσεφ καὶ ἡ λοιπὴ χορεία τῶν ἀρχικομητῶν τῆς Σόφιας ἔχουσι τοὺς προκατόχους των ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1878. Ἐκτοτε εἶχον ἐξαποσταλῆ εἰς τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικαὶ συμμορίαὶ, αἰτινες, κηρύττουσαι τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς εἴτε δι' ἐνώσεως εἴτε δι' αὐτονομίας, ἐστρατολόγον διὰ πειθοῦς καὶ διὰ βίας προσηλύτους εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν, ἐνῶ συγχρόνως ἐκ Σόφιας ἐκηρύσσετο εἰς τὴν Εὐρώπην ἡ ἀπελευθερωτικὴ διὰ τὴν Μακεδονίαν πολιτικὴ καὶ ἐδημοσιεύοντο εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας ψευδεῖς στατιστικαὶ παριστῶσαι τὸν μακεδονικὸν πληθυσμὸν ὡς κατ' ἐξοχὴν βουλγαρικόν.

Τί ἐπράξαμεν ἀπέναντι τούτων ἡμεῖς ; Ἡ, χειρότερον

ἀκόμη, τί ἐσκέφθημεν νὰ πράξωμεν ; Ἀληθῶς ἀπέναντι τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλίππουπόλεως ἀντετάξαμεν μίαν ἐπτάμηνον ἐπιστρατείαν. Ἀπέναντι τῶν ἐκάστοτε ἐκδομένων βερατίων Βουλγάρων ἐπισκόπων συλλαλητήρια καὶ διαμαρτυρίας. Ἀπέναντι τῶν βουλγαρικῶν ψευδολογημάτων περὶ τῆς ἐθνογραφίας τῆς Μακεδονίας ἀντετάξαμεν ἔστιν ὅτι τὴν ἀλήθειαν. Καὶ κατ' αὐτῶν δ' ἀκόμη τῶν εἰκοσαετοῦς συνεχοῦς διαρκείας ληστρικῶν ἐπιδρομῶν ἀντετάξαμεν τὴν βραχυχρόνιον ὡς ἀστρατὴν διασχίσασαν τὴν Μακεδονίαν ἐκστρατείαν τοῦ Μπρούφα καὶ τελευταίως τὴν συστηματικὴν ἔνοπλον ἄμυναν τοῦ μακεδονικοῦ λαοῦ. Καὶ σπεύδω νὰ εἶπω, ὅτι δὲν εἶμαι θιασώτης μόνον τῆς τελευταίας ἐνόπλου ἀμύνης καὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μπρούφα. Αἱ ἐλληνικαὶ δημοσιεύσεις περὶ τῆς ἐθνογραφίας τῆς Μακεδονίας, αἱ διαμαρτυρίαι καὶ τὰ συλλαλητήρια κατὰ τῶν βουλγαρικῶν βερατίων, ἡ ἐπιστροφάτευσις διὰ τὸ πραξικόπημα τῆς Φιλίππουπόλεως, πάντα ταῦτα, ἀποδεικνύονται ἀναμφισβήτητος τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐθνικῶν κινήσεων τῶν ἐκ βορρᾶ κατ' ἡμῶν ἀπειλουμένων, δὲν ὑπῆρξαν ἄχρηστα εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα· θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον ἢ ἄμυνα αὕτη ἢ εἰρηρικὴ νὰ ἦτο ἐντονωτέρα καὶ πληροστέρα, θὰ ἦτο εὐχρῆς ἔργον ἢ ἔνοπλος ἄμυνα νὰ ἤρχιζε πρὸ πολλοῦ συστηματικὴ, ἐπίμονος, μεθοδική, πεφωτισμένη. Ἡ κατὰ τοῦτο καθυστέρησίς μας ὑπῆρξε λίαν ἐπιζήμιος. Ἀλλ' ὅπως δῆποτε καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς τοιαύτης ἀμύνης ἐνοήθη, ἔστω καὶ ἀργά, καὶ συντελεῖται ἤδη εὐοιῶνως.

* *
*

Τί ἀντετάξαμεν ὁμως κατὰ τῶν ἀπελευθερωτικῶν προγραμμάτων τῶν ἐν Σόφια ; Καὶ πρέπει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι αἱ

ἐκ τῶν βερατίων, αἱ ἐκ τῶν δημοσιευμάτων, αἱ ἐκ τῶν συμμοριῶν αὐτῶν ὠφέλεια τῶν Βουλγάρων θὰ ἦσαν κατὰ πολὺ μικρότεραι, μικρότεραι ἐν Μακεδονίᾳ, μικρότεραι ἐν Εὐρώπῃ, ἂν ἔλειπε τὸ τὰ πάντα ζωογονοῦν ἀπελευθερωτικὸν κήρυγμα τῶν. Τὸ κήρυγμα τοῦτο, αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη τοῦ Βουλγαρισμοῦ δύναμις, τὸ κήρυγμα τοῦτο κατέστησε καρποφόρον καὶ ἀποτελεσματικὴν τὴν ἐκπαιδευτικὴν τῶν Βουλγάρων ἐργασίαν, τὰ ἐπισκοπικὰ βεράτια, τὰ ἐθνογραφικὰ δημοσιεύματα. Τί ἀντιτάξαμεν κατὰ τοῦ κήρυγματος τούτου ;

Ἴδού τὸ μέγα, ἰδού τὸ ὀλέθριον μειονέκτημά μας. Καὶ τὸ θλιβερώτερον πάντων εἶναι, ὅτι, ἐνῶ οἱ Βούλγαροι δὲν ἠροκοῦντο κηρύττοντες τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ, ἵνα ἐπισχυθῶσι περισσότερο εἰς τὸν ἀγῶνά των, προσέθετον, ὅτι κατὰ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ των προγράμματος ὁ Ἑλληνισμὸς ἀντέτασσε τὸν σεβασμὸν τοῦ καθεστῶτος, καὶ πάλιν ἐνταῦθα δὲν ἐνοήθη ἡ ἀνυπολόγιστος σημασία καὶ ἀποτελεσματικότης τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου ὄπλου, δὲν ἐνοήθη, ὅτι κατὰ τοῦ ὄπλου τούτου ὠφείλομεν ν' ἀντιτάξωμεν ὅμοιον ὄπλον.

* *

Μὴ εἶναι ἄρα γε ἀληθές, ὅτι τῷ ὄντι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας ; Θὰ ἦτο βλάσφημον καὶ νὰ τὸ σκεφθῆ τις. Ἡ ἐλευθερία, ἰδέα ἀγνωστος ἄλλοτε εἰς τὸν κόσμον, εἰσῆχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὸν βωμὸν αὐτῆς ὁ Ἑλληνισμὸς προσέφερε θυσίας ἀνυπολόγιστους. Τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὁ Ἑλληνισμὸς πρῶτος καὶ πάλιν ἀνεπέτασε, καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐλευθερία ἐξαγορασθεῖσα διὰ θυσιῶν καὶ αἱμάτων μεγαλειτέρων τῆς

ἑλληνικῆς. Ἦτο δυνατόν ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ μὴ εἶναι
διασώτης τῆς μακεδονικῆς ἐλευθερίας ;

Καὶ ὅμως εἶναι ἀληθές, ὅτι, ὅσον καὶ ἂν περιέπει ὁ
Ἑλληνισμὸς τὴν ἰδέαν τῆς μακεδονικῆς ἐλευθερίας, εἶναι
ἐξ ἴσου ἀληθές, ὅτι δὲν ἠκούσθη ἀκόμη ἐντεῦθεν τὸ κή-
ρυγμα αὐτῆς.

Πῶς συνέβη τοῦτο καὶ πῶς ἐξηγεῖται ;

Ἴδου τὸ μέγα ζήτημα ἐν τῷ ζητήματι τῷ μακεδονικῷ.

* *
*

Περὶ Μακεδονίας καὶ μετ' αὐτῆς περὶ πασῶν τῶν εὐ-
ρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας ἡ Εὐρώπη ἐθέσπισεν
ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου τὴν εἰσαγωγὴν ὀργανισμοῦ
ὁμοίου πρὸς τὸν κρητικὸν τοῦ 1868, ἐθέσπισε δηλαδή
εἶδός τι αὐτονομίας μὲ συνέλευσιν νομοθετικὴν καὶ Τουρ-
κον βαλὴν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς διοικήσεως. Οἱ Βούλγαροι,
κεντριζόμενοι ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ φιρμανίου καὶ τῶν
τῆς συνθήκης τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ἔχοντες δὲ ἀνὰ χεῖρας
καὶ τὸ κείμενον τοῦ 23 ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Βερο-
λίνου, τοῦ ἀναγράφοντος τὰ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτονομιῶν
θεσμῶν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας, κατέ-
ληξαν εἰς τὴν ἐκπόνησιν σχεδίου μακεδονικῆς αὐτονομίας
ἐξυπηρετοῦντος τὰς ἀπωτέρας βλέψεις τῶν τῆς προσαρτή-
σεως τῆς αὐτονόμου Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρικὴν Ἡ-
γεμονίαν. Ἡ ἐπιτυχία μάλιστα τοῦ πραξικοπήματος τῆς
Φιλιππουπόλεως, δι' οὗ προσηρτήθη ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυ-
λία εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατέστησεν αὐτοὺς ἀκρατίτους εἰς τὴν
ἐπιδιώξιν τῆς πραγματοποιήσεως καὶ τῶν μακεδονικῶν σχε-
δίων των. Ἐννοεῖται ὅτι τὸ σχέδιον τῆς βουλγαρικῆς μα-
κεδονικῆς αὐτονομίας ἦτο πολλῶν διάφορον τῶν ἐν τῷ 23

ἄρθρω τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου περιλαμβανομένων προβλέψεων. Τολμηροὶ ὅμως εἰς τὰς συλλήψεις των οἱ Βούλγαροι—δὲν τοὺς ὀνομάζω θρασεῖς—τολμηροὶ βεβαίως καὶ ἐκ τῆς εὐνοίας μεγάλων προστατῶν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν καθ' ἑαυτοὺς τολμηροί,—διότι εἶναι καιρὸς ν' ἀποβλέψωμεν πρὸς τὰ πράγματα ἄνευ προκαταλήψεων καὶ ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰς ἀρετὰς τῶν ἐχθρῶν μας, ἂν θέλωμεν νὰ τοὺς πολεμήσωμεν ἀποτελεσματικῶς—τολμηροί, λέγω, εἰς τὰς συλλήψεις καὶ εὐστροφοὶ εἰς τὸ νὰ διαφεύγωσι τὰ δεσμὰ τοῦ θητικῆς διεθνοῦς δικαίου—καὶ τὴν ἀρετὴν ταύτην τῶν χονδροκεφάλων μας Βουλγάρων ὀφείλομεν νὰ τὴν ἀναγνωρίσωμεν—μᾶς ἔδωσαν τελευταίως πολλὰ δείγματα εὐστροφίας—τολμηροί, λέγω, καὶ εὐστροφοὶ εἰς τὰς συλλήψεις των, μόλις χρησιμοποιοῦντες ὡς ἀφετηρίαν τῶν σχεδίων των τὸ 23 ἄρθρον τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, κατήρτισαν τὸ σχέδιόν των τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας, τὸ ἀνεκέρηξαν, καὶ ἐζήτησαν τὴν ἐφαρμογὴν του. Εἶναι περὶ τὸν ν' ἀναπτύξω διὰ μακρῶν ὁδοῦσας καὶ ὁποίας ὠφελείας ἐπορίσθησαν οἱ Βούλγαροι ἐκ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς ιδέας τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας, ὠφελείας ἐν Εὐρώπῃ, ὠφελείας ἐν Μακεδονίᾳ. Εἰς τὴν ταπεινοτέραν καλύβην τοῦ ἀλλοφώνου ἀδελφοῦ μας τῆς Μακεδονίας ἐκηρύχθη τὸ κήρυγμα τοῦτο τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας, τῆς μακεδονικῆς ἐλευθερίας, καὶ συνεκλόνησε καὶ ἐξήγειρε τὰς μᾶλλον ληθαργούσας ψυχὰς. Διότι δὲν ἠρκέσθησαν οἱ Βούλγαροι ν' ἀνακηρύξωσιν ἀκαδημαϊκῶς τὴν ιδέαν τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας, ἀλλὰ δι' ἐργασίας συνεχοῦς, ἐπιμόνου, δι' ἐργασίας ἀγνοοῦσης πάντα κάματος, πᾶν ἐμπόδιον καὶ πάντα φραγμόν, ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη ἔτη δὲν ἔπαιψαν νὰ ἐκτρέφουν καὶ νὰ ἐξεγείρουν τοὺς μὴ ἑλληνοφώνους μακεδονικοὺς πληθυσμοὺς διὰ τῆς ιδέας ταύτης, καὶ πα-

ρεσκευάσαν κατάστασιν πραγμάτων καὶ πνευμάτων, πρὸς τῆς ὁποίας μένει ἐμβρόντητος ὁ παρατηρητὴς ὁ γινώσκων τὴν προτέραν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν πνευμάτων κατάστασιν.

Τί ἐπράξαμεν ἀπέναντι πάντων τούτων ἡμεῖς ;

* *

Δὲν ἠξεύρω τί δύνανται νὰ φρονῶσιν ἄλλοι περὶ τοῦ 23 ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Ἄλλὰ τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἔχω ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι τὸ ἄρθρον τοῦτο, πρὸς τῷ ἐπιβαλόντι τὴν νέαν διαρρῦθμισιν τῶν ἑλληνοτουρκικῶν συνόρων, ὑπῆρξε τὸ ἀντάλλαγμα, ὅπερ ἡ Εὐρώπη ἔδιδεν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας καὶ τὴν σύστασιν τῆς Ἀν. Ρωμυλίας τῆς ἔκτοτε προορισθείσης διὰ τὴν τύχην ἣτις ἐπραγματοποιήθη μετὰ ἐπτὰ ἔτη ἀπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Ἡ Εὐρώπη ἀνεγνώριζε πρὸς νότον τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας χώραν ἑλληνικὴν, ἡ Εὐρώπη ἀνεγνώριζε νοτιοδυτικῶς τῆς Βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας χώραν κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσπασεν αὐτὴν ἐκ τῆς μεγάλης Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Πῶς ἐσκέφθη ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν διατάξεων τούτων τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου ;

Εἶναι λυπηρὸν νὰ τὸ εἶπη τις, ἀλλ' εἶναι ἀληθές, ὅτι διὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ ἄρθρον τοῦτο ὑπῆρξεν οἰονεὶ ἀνύπαρκτον. Ὅ,τι περισσότερον θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἶπη περὶ τούτου, εἶναι δυστυχῶς χειρότερον ἀκόμη : φαίνεται ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐφοβήθη τὸ ἄρθρον τοῦτο, ἐφοβήθη μήπως ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἠδύναντο νὰ προέλθωσι νέαι Ἀνατ. Ρωμυλίας διὰ τὴν Βουλγαρίαν. Δηλαδή ἡ Εὐρώπη μᾶς παρεσχεύασεν ἀληθεῖς νέας Ἀνατ. Ρωμυλίας προορισμένας διὰ τὴν

Ἑλλάδα, καὶ ἡμεῖς ἐφοβούμεθα τὰς Ἀνατολικὰς ταύτας
Ρωμυλίας ὡς νέα βέβαια προσαρτήματα τῆς Βουλγαρικῆς
Ἡγεμονίας. Ὁ φόβος δ' οὗτος ἐνισχύθη ἔτι μᾶλλον ἀπὸ
τοῦ πραξικοπήματος τῆς Φιλιππουπόλεως, ἐνῶ ἀκριβῶς
τὸ πραξικόπημα τοῦ 1885 ἔπρεπε νὰ διανοίξῃ τὰ ὄμματα
ἡμῶν καὶ νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 23 ἄρθρου
τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου. Καὶ τὸ χειρότερον ἀκόμη,
ὅτι, καὶ ἀφοῦ οἱ Βούλγαροι διὰ στραγγαλισμοῦ τοῦ περι-
πύστου τούτου ἄρθρου ἐπεδίωξαν νὰ ὠφεληθῶσιν ἐξ αὐ-
τοῦ, νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ διατάξεως ἡμῶν κατ' αὐτῶν κυρίως
ἑστρέφετο, ἡμεῖς, ὑπὲρ ὧν ἡ διάταξις ἐθεσπίσθη, δὲν ἐνο-
ήσαμεν νὰ σκεφθῶμεν περὶ ἐφαρμογῆς αὐτῆς, δὲν ἐνοήσα-
μεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν αὐτὴν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀφοῦ οἱ ἐχ-
θροὶ μας ἐπωφελοῦντο αὐτὴν καθ' ἡμῶν. Τούναντίον, ἀπὸ
σφάλματος εἰς σφάλμα καταφερόμενοι, ἤρχισαμεν νὰ ὀμι-
λῶμεν, ἄς μὴ τὸ κρύπτωμεν, ἐναντίον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς
συνθήκης τοῦ Βερολίνου, μὲ τὸ μέγα, μὲ τὸ τρομερὸν
καὶ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐπιδιώ-
κουσι τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἐπωφελῆ εἰς αὐ-
τούς, ὡς ἂν ἦτο δυνατόν, ὡς ἂν ἠθέλομεν νὰ ἐπιδιώκωσι
τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. Οἱ Βούλγαροι ἀντελή-
φθησαν τῶν φόβων καὶ τῶν σφαλμάτων μας, καὶ τὸ ἐφώ-
ναξαν εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὸ ἐφώναξαν εἰς τὴν Εὐρώ-
πην, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀποκροοῦν τοὺς φιλελευθέρους θε-
σμούς, πολλαπλασιάζοντες οὕτω τοὺς προσηλύτους των
εἰς τὴν Μακεδονίαν, πολλαπλασιάζοντες τοὺς φίλους των
εἰς τὴν Εὐρώπην, διαθέτοντες καὶ αὐτὰς τὰς εὐρωπαϊκὰς
κυβερνήσεις ὑπὲρ ἑαυτῶν. Μόλις δ' ἐπ' ἐσχάτων, ὅτε ἐκο-
ρυφώθησαν πλέον αἱ ζημίαι μας αἱ ἐκ τῆς τακτικῆς ταύ-
της, μόλις τελευταίως ἤρχισαμεν νὰ διαμαρτυρῶμεθα ὑπὲρ
τῆς ἐφαρμογῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν χωρὶς ἰδέας σαφεῖς, ὠρι-

σμένας και ἐντόνους, μὲ τόσην γενικότητα και ἀοριστίαν, ὥστε αἱ διαμαρτυρίαι ἡμῶν νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀνίσχυροι και ἀνάξιοι προσοχῆς.

* * *

Εἶπον ἤδη πόσα ὠφελήματα ἐκαρπώθησαν οἱ Βούλγαροι ἐκ τῆς τακτικῆς των ταύτης, ὠφελήματα ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἀπεκομίσαμεν ἀντιστοίχους ζημίας: Ἀλλὰ τὰ ὠφελήματα ταῦτα δὲν σταματοῦν εἰς τὰς ἐν Μακεδονία και ἐν Εὐρώπῃ κατακτήσεις, ἅς ὑπῆρχθην. Διὰ τῶν ἀξιώσεων των, διὰ τῆς ἐπιμονῆς των, διὰ τῶν κινήματων των ἐν Μακεδονία ἐπέτυχον ἄλλο μέγα κατόρθωμα: εἰσήγαγον τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Μακεδονίαν! Ἡ μήπως εὐρίσκεται τις ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ὁ διατεθειμένος ν' ἀρνηθῆ, ὅτι οἱ Βούλγαροι εἰσήγαγον τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν Μακεδονίαν; Καὶ ὅμως τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι τοσούτω μᾶλλον βέβαιον και τόσῳ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον, ὅσῳ ἡ Εὐρώπη ἐπενέβη εἰς τὰ μακεδονικὰ πράγματα οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διεθνοῦς πράξεως τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου, οὐχὶ πρὸς ἐκτέλεσιν ἀναληφθεισῶν ὑπ' αὐτῆς ὑποχρεώσεων, ἀλλ' ὡς ἐκ τῶν ἀξιώσεων τῶν βουλγαρικῶν, ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι ἐδημιούργησαν ἐν Μακεδονία. Διὰ τοῦτο δὲν βλέπομεν τὴν Εὐρώπην ἐπιδιώκουσαν τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ 23 ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Βερολίνου οὔτε τοπικῶς οὔτε οὐσιαστικῶς. Μόνον δὲ διὰ τὴν σῶσιν ἡ Εὐρώπη τὰ προσχήματα ἀπέναντι τῆς βουλγαρικῆς ἀνάγκης, ἐπελήφθη μεταρρυθμίσεων οὐχὶ ἐν Μακεδονία, ἀλλ' ἐν τρισὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας βιλαετίοις, ἐν οἷς περιλαμβάνεται και ἡ Μακεδονία. Δὲν ἐβράδυνεν ὅμως τὴν προσχωρήσιν εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἰδέας και εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἀξιώσεις, διότι

πολὸν ἐνωρὶς ἀπέσπασε τὰ ἀλβανικὰ τμήματα τῶν βιλαετιῶν τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῶν Σκοπείων ἐκ τοῦ προγράμματος τῶν μεταρρυθμίσεων, καὶ ἐκ τῶν ἑλληνογλώσσων τμημάτων τῶν βιλαετιῶν τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης τὰ τμήματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα οἱ Βούλγαροι δὲν περιλαμβάνουν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅχι τόσον δι' ἔλλειψιν φιλοκτημοσύνης, ὅσον διὰ τὸν φόβον ἀνατροπῆς τῶν σχεδίων των, καὶ περιορίσθη οὕτω ἀκριβῶς σχεδὸν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων. Δὲν συνίσταται, βλέπετε, ἡ ἀξία τοῦ βουλγαρικοῦ τούτου κατορθώματος μόνον εἰς τὸ ὅτι εἰσήγαγε τὴν Εὐρώπην εἰς τὴν λεγομένην Μακεδονίαν. Ἡ ἀξία αὐτοῦ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι εἰσήγαγεν αὐτήν, ἢ μᾶλλον περιώρισεν αὐτήν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν ἀξιώσεών της. Διότι, βλέπετε, οὐχὶ μόνον ἐξηρέθησαν σχεδὸν τῶν μεταρρυθμίσεων τὰ μεσημβρινὰ τμήματα τῆς Μακεδονίας, λόγῳ δῆθεν ὅτι εἰς τὰ τμήματα ταῦτα δὲν εἶχε διασαλευθῆ ἡ τάξις· ἀλλὰ καὶ περιοιλήφθησαν ἐντὸς τοῦ κύκλου τῶν μεταρρυθμίσεων ἄλλα τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπίσης μὲν δὲν διαταράχθη ἡ τάξις, ἐπεκτείνονται ὅμως αἱ βουλγαρικαὶ ἀξιώσεις, ὡς λ. χ. οἱ ἑλληνόφωνοι καζάδες τῶν Σερρών, τῆς Ζίχνης, τῆς Καβάλλας κλπ. Αἱ δημοσιευθεῖσαι πρὸ τριῶν ἐτῶν διπλωματικαὶ βίβλοι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας μᾶς ἐτρομάζαν καὶ δικαίως, διότι εἶδομεν ἐξ αὐτῶν τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ὡς ζητήματος κυρίως βουλγαρικοῦ. Ἄλλὰ καὶ τότε δὲν ἐνοήσαμεν ὅτι ὠφείλομεν νὰ ἀλλάξωμεν πολιτικὴν ἢ μᾶλλον νὰ ὀρίσωμεν πολιτικὴν.

* *

Εἶναι ἐντύχημα ὅτι ἡ Εὐρώπη, εἰσελθοῦσα εἰς τὴν Μακεδονίαν, δὲν εἰσῆλθε μὲ τὴν πρόθεσιν ἀμέσου ἰκανοποιή-

σεως τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων. Τοῦναντίον, τὸ πρόγραμμα τῆς Εὐρώπης, πολλῶ στενότερον κατ' αὐτοῦ τοῦ βερολινίου προγράμματος, περιορίζεται εἰς καθαρὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις. Τί ὠφελεῖ ὁμως; Καθ' ὅλην τὴν διαρρέυσαν τριετίαν, ἐξαιρουμένης τῆς ὀργανωθείσης ἐνόπλου ἀμύνης, ἀφίνομεν κατὰ τὰ λοιπὰ τοὺς Βουλγάρους ἀγωνιζομένους πρὸς τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ εὐρύτερον μεταρρυθμιστικῶν προγράμματος, εὐρύτερου τοπικῶς, εὐρύτερου οὐσιαστικῶς, ἀγωνιζομένους ὑπὲρ θεσμῶν φιλελευθέρων ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπὲρ θεσμῶν φιλελευθέρων ἐν τῷ βιλαετίῳ τῆς Ἀδριανουπόλεως, σιωπῶντες δ' ἡμεῖς ἀπεκδεχόμεθα τὰ δῶρα ἢ τὴν δικαιοσύνην τῆς Εὐρώπης, ὅταν εἶναι τόσον φυσικὸν νὰ φροντίσῃ αὕτη νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις ἐκείνων, οἵτινες εἰσηγάγον αὐτὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν, οἵτινες προεκάλεσαν τὴν ἐπέμβασίν της.

* *

Εὐλογημένα ἄς εἶναι τὰ ὀνόματα ἐκείνων οἵτινες ἐσκέφθησαν καὶ διωργάνωσαν καὶ ἐκτελοῦσι τὴν ἔνοπλον ἀμυνάν μας ἐν Μακεδονίᾳ, ἄμυναν ἢ ὁποία ἐμπράκτως ἔδωκεν εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι τὸ λεγόμενον μακεδονικὸν ζήτημα δὲν εἶναι ζήτημα βουλγαρικόν, ὡς ἐξελήφθη, ἄμυναν, ἢ ὁποία ἤρχισε νὰ δίδῃ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τὴν θέσιν ἣτις τῷ ἀνήκει ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀνεπαρκές. Κατὰ τῆς ἀμύνης ἡμῶν οἱ Βούλγαροι ἀντιτάσσουν τὴν ἐπίθεσίν των, καὶ κατὰ τῆς ἐπιθέσεώς μας τὴν ἄμυνάν των. Ποῦ δύναται νὰ ἀγάγῃ ὁ αἱματηρὸς οὗτος ἀνταγωνισμὸς; Ἐπειτα ὑπάρχουσι ἐν Μακεδονίᾳ ἐκτάσεις, εἰς ἃς δὲν ἐτόλμησε νὰ πατήσῃ βουλγαρικὸς ποῦς. Τί ὠφελεῖ; Καὶ αἱ ἐκτάσεις αὗται κινδυνεύουσιν ὄχι ὀλιγότερον ἐκείνων ἐν αἷς διεξά-

γεται ἡ ἄμυνα, ἐν αἷς μετὰ συγκινήσεως παρακολουθοῦμεν τὰ θαύματα τῆς ἑλληνικῆς ἀνδρείας. Ὡρισμένη λύσις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, καὶ δὴ ὀλίγον ταχῆα, καθ' ἣς μικρὰν θέλουσιν ἀσκήσει ἐπιρροὴν ὅλαι αὐταὶ αἰ θυσίαι καὶ ὅλοι οὗτοι οἱ ἠρωῖσμοί, δύναται νὰ ἀνατρέψῃ εἰς μίαν στιγμὴν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματά των. Δύσις δὲ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος κατὰ τρόπον ὀλέθριον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν ἔχει μεγαλειτέρας πιθανότητας ἢ λύσις ἐποφελῆς, ἐφ' ὅσον τὸ ἔργον ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ περιορίζεται εἰς τὴν ἄμυναν, δὲν συντρέχει δὲ αὐτὴν ὠρισμένη πολιτικὴ, πολιτικὴ τὸ μὲν βοηθητικὴ τοῦ ἔργου τῆς ἀμύνης, τὸ δὲ κατατείνουσα εἰς λύσιν θέτουσαν ὀριστικὸν καὶ ἀνυπέροβλητον φραγμὸν κατὰ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς.

* *
*

Δὲν εἶναι ἔργον τοῦ παρόντος, ἴσως δὲ δὲν εἶναι καὶ ἕμὸν ἔργον νὰ ἀναπτύξω ἐνώπιον ὑμῶν σαφῆ καὶ συγκριμένα σχέδια μακεδονικῆς πολιτικῆς, πολλῶ δὲ ὀλιγώτερον νὰ ὑποστηρίξω ἐνώπιον ὑμῶν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ σχέδιον, ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πολιτικὴν. Ἐξ ὅσων ὅμως εἶπον ἀνωτέρω κατεδείχθη νομίζω, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν διακυβεύεται τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐχθροὶ μας μέχρι χθὲς ἄσημοι καὶ ἀνυπολόγιστοι λυμαίνονται τὴν ἐθνικὴν μας κληρονομίαν καὶ ἀπειλοῦσι τὸ ἐθνικὸν μας μέλλον ἐν Μακεδονίᾳ, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν μακεδονικὴν πολιτικὴν ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἔχομεν τὴν ὑπὸ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλομένην πολιτικὴν. Ἐξ ὅσων εἶπον ἀνωτέρω κατεδείχθη, ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἢ Εὐρῶπῃ εὐρίσκεται εἰς τὴν Μακεδονίαν, καταγινομένη νὰ ἐπιφέρει μεταβολὰς τοῦ σημερινοῦ πολιτι-

ήσεων. Ἡ ἄμυνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ προκαλέσῃ νέας ὀρμητικώτερας τῶν Βουλγάρων ἐπιθέσεις, καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ ἴδῃ, ὅτι οὔτε ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς χωροφυλακῆς, οὔτε ἡ καλλιτέρα οἰκονομικὴ διοίκησις καὶ διαχειρίσις θὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἐκλιποῦσαν ἐν Μακεδονίᾳ τάξιν καὶ ἀσφάλειαν. Αὐτοὶ οἱ μακεδονικοὶ πληθυσμοί, ἐπὶ ἔτη τώρα ἐκτρεφόμενοι μὲ ἰδέας ἀπελευθερωτικὰς, αὐτοὶ οἱ μακεδονικοὶ πληθυσμοί, σιδηροφοροῦντες ἤδη, οὐχὶ πλέον ἔξωθεν ὠθούμενοι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίας γνώμης καὶ προαιρέσεως θὰ ἀξιώσῃσι βελτίωσιν τῆς τύχης των βασιζομένην εἰς χαλάρωσιν τῆς ἐξαρτήσεώς των ἐκ τοῦ ὑφ'εστῶτος πολιτικοῦ κέντρου. Ἡ Εὐρώπη θὰ εὐρεθῇ ἀναποδράστως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ λάβῃ νέα μέτρα, νὰ ἐπιφέρῃ νέας τροποποιήσεις καὶ εὐρύνσεις τοῦ προγράμματός της. Εἶναι δυνατόν νὰ εὐρεθῶμεν ὠφελιμῆνοι ἐκ τῶν τροποποιήσεων καὶ εὐρύνσεων τούτων, ὅταν οἱ μὲν Βούλγαροι εἶναι ἔτοιμοι νὰ εἴπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπῃν τί ὀφείλει νὰ πράξῃ, τί δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ὠρισμένας ἰδέας καὶ δὲν ἠξεύρομεν τί θέλομεν καὶ τί ζητοῦμεν ἐν Μακεδονίᾳ; Διότι τὸ νὰ θέλωμεν λ.χ. τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ τὸ νὰ θέλωμεν τάξιν καὶ ἀσφάλειαν ἐν αὐτῇ, τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ γνῶσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, πολλῶν δὲ ὀλιγότερον δυνάμεθα διὰ τῶν ἐφοδίων τούτων νὰ ἀσκήσωμεν ἐπιρροὴν τινὰ ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Εὐρώπης.

* * *

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ πολιτικόν, τὸ διπλωματικόν ἔργον τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι σήμερον ἀσυγκρίτως δυσκολώτερον ἢ ὅσον ἦτο πρὸ τῆς εισόδου τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ μάλιστα πρὸ τῆς ἀποφά-

σεως αὐτῆς ν' ἀποσπάσῃ, ὡς εἶπον, διάφορα τμήματα ἐκ τῶν τριῶν βιλαετιῶν καὶ νὰ περιορίσῃ τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον τῆς κυρίως ἐκεῖ ὅπου τὸ βλέπομεν ἐφαρμοζόμενον. Ὁ περιορισμὸς οὗτος εἶναι καίριον κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ κατὰ τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος τραῦμα. Τὸ ἕτερον τῶν σωματείων τῶν ἀποτελεσάντων τὸν σύλλογον, τοῦ ὁποίου τελοῦνται τὰ ἐγκαίρια, εἶχε ἀσθαντῆ βαθύτητα τὸ τραῦμα τοῦτο, καὶ εἶχε συναγείρει τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν εἰς πάνδημον διαμαρτυρίαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1904, καὶ εἶχε προκαλέσει ἐπερωτήσεις εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἐξηγήσεις ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως. Ἐκ τοῦ συναγεροῦ ἐκείνου δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι προῆλθε κατὰ μέγα μέρος ἡ ἄμυνα. Παρὰ τὰς ἐξηγήσεις ὁμως τῆς Κυβερνήσεως, παρὰ τὰς διαβεβαιώσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν περὶ τῆς προσωρινότητος τοῦ τοπικοῦ περιορισμοῦ τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου καὶ τῆς ἐπιχειμένης ἐπεκτάσεως αὐτοῦ εἰς τὰ ἀποκλεισθέντα ἐκ τῶν ἀκραιφνῶς καὶ ἀμίκτως ἑλληνικῶν τμημάτων, ὁ περιορισμὸς παραμένει μονίμως μέχρι τῆς ὥρας. Ὑπὸ τὰς σημερινὰς λοιπὸν συνθήκας αἱ ἄφηνκτοι, ὡς εἶπον, τροποποιήσεις καὶ εὐρύνσεις τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου τῆς Εὐρώπης, τροποποιήσεις καὶ εὐρύνσεις περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἤθελε λάβει τὸν λόγον καὶ δὲν ἤθελεν ἀκουσθῆ ἡ Ἑλλάς, ἐγκλείουσι τοὺς μεγίστους τῶν κινδύνων κατὰ τοῦ ἔθνους.

* *
*

Ἐπιβάλλεται ἐπομένως ὑπὸ τῶν ὑψίστων συμφερόντων τοῦ ἔθνους ἡ ἐμβάθυνσις εἰς τὸ πρόβλημα τὸ μακεδονικόν, ὁ καθορισμὸς προγράμματος ἐνεργείας, προγράμματος φιλελευθέρου καὶ προοδευτικοῦ οἶον ἐπιβάλλουσιν αἱ περιστά-

σεις, ἀσφαλιζόντος δὲ συνάμα τὸ ἔθνος κατὰ τῶν βεβαιοτάτων
κινδύνων ἐκ προοράματος φιλελευθέρου ἐφαρμοζομένου
ἐπὶ τοπικῆς ἐκτάσεως ὑποδειχθείσης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν μας
καὶ ἀποδεκτῆς σχεδὸν δυστυχῶς γενομένης ὑπὸ τῆς Εὐ-
ρώπης, ἐπιβάλλεται, λέγω, ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἑλλάδος εἰς
τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ἐπέμβασις σθεναρά, ἐπέμβασις
ἔντονος, ἐπέμβασις ἔχουσα συνείδησιν τῶν αἰτημάτων της,
ἐπέμβασις σαφῶς καὶ ἐντόμως ἐξηγητικὴ τῶν καταστρο-
φῶν ἃς ἡ Εὐρώπη παρασκευάζει εἰς τὸ ἔθνος, ὑπείκουσα
εἰς τὰς βουλγαρικὰς εἰσηγήσεις, ἐξηγητικὴ τῶν κινδύνων
τῆς εἰρήνης οὗς ἡ Εὐρώπη ἐπικρεμᾷ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀ-
δικουσα τὸν Ἑλληνισμόν. Ὡς ἐξειλίχθησαν μέχρι σήμερον
τὰ μακεδονικὰ πράγματα μόνον μία ταχεῖα, μὴ θαρραλέα
ἐμφάνισις τῆς Ἑλλάδος μὲ πρωτοβουλίαν, μὲ ἰδέας ἰδικὰς
της, ἰδέας συναρμοζομένας πρὸς τὰς διεθνεῖς ἀνάγκας καὶ
τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἱκανοποιούσας τοὺς πό-
θους τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν, ἀνταποκρινόμενας εἰς
τὰ αἰσθήματα τῆς φιλελευθέρου καὶ φιλοπροόδου κοινῆς
γνώμης τῆς Εὐρώπης. συναδούσας πρὸς τὴν ἱστορικὴν
ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀσφαλιζούσας τὸ ἔθνος κα-
τὰ τῶν σιτηομένων κατ' αὐτοῦ παγίδων, τοῦτο μόνον
δύναται ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν θέσιν ἣν δικαι-
οῦται νὰ ἔχῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, τοῦτο
μόνον δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ
ζητήματος συνάδουσας πρὸς τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα
τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* *
*

Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐλληνικῶν ὄπλων ἐν Μακεδονίᾳ,
τὰ ὅποια εἰς πλείστας περιφερείας εἰς μίαν στιγμὴν ἀνέ-
πρεψαν τὸ ἔργον ἀξιοθανμάστου εἰκοσαετοῦς ἐπιτοπίου

βουλγαρικήσ οργανώσεως, περιφανώς απέδειξε, ποία είναι ή δύναμις του Έλληνισμού εν τή περιμαχήτω χώρα. Άλλ' άφοϋ εΐμεθα τόσον ισχυροί εν αυτῇ; άφοϋ πρόκειται περι χώρας έλληνικήσ, έπιτρέπεται να φοβώμεθα δημιουργίαν νέας εν αυτῇ δια τούς Βουλγάρους Άν. Ρωμυλίας, έπιτρέπεται να άφίνωμεν εις αυτούσ επι εν τέταστον ήδη αιώνοσ την πρωτοβουλίαν να υποβάλλωσιν αυτοί εις την Εϋρώπην την αξίωσιν τῆσ βελτιώσεωσ τῆσ τύχησ των μακεδονικῶν πληθυσμῶν ; Και επι τέλοσ σήμερον, μετά την πρόσφατον πείραν, και άφοϋ είναι άκόμη καιρός να διαμφισβητήσωμεν την πρωτοβουλίαν ταύτην εις τούς Βουλγάρους, έπιτρέπεται να απέχωμεν άκόμη και να σιωπώμεν ;

* *
*

Πρό τριάκοντα μόλις έτών προς την Ελλάδα ο πεπολιτισμένος κόσμος και ή Εϋρωπαϊκή διπλωματία απέβλεπον ως προς τον κύριον, σχεδόν τον μόνον τοπικόν παράγοντα των ανατολικῶν πραγμάτων. Την ύψηλήν ταύτην θέσιν την άπωλέσαμεν. Τι λέγω ; Έκ τῆσ ύψηλῆσ ταύτης θέσεωσ ήνέχθημεν να άποδιωχθῶμεν υπό τῆσ μάλλον περιφρονημένησ τέωσ των φυλῶν τῆσ Ανατολῆσ. Την θέσιν ταύτην οφείλομεν να την αναλάβωμεν. Και έχω την πεποίθησιν, ότι, χωρίς να είναι τὸ ἔσχατον των μέσων προς άνάληψιν τῆσ θέσεωσ ταύτης ή πλήρησ έσωτερική οργανώσις, πρώτιστον των μέσων τούτων είναι ή μελέτη, ή συγκεντρωμένη μελέτη των ανατολικῶν πραγμάτων, ή συναίσθησις τῆσ ανάγκησ τῆσ διαχαράξεωσ θειικήσ προοδευτικήσ έξωτερικήσ πολιτικήσ, υπό άγρόπνου και πεφωτισμένησ διπλωματίας ύπηρετουμένησ. Μία τοιαύτη θαοραλέα πολιτική, ενῶ θέλει χρησιμεύσει ως μέγιστος ήθι-

κὸς παράγων βελτιώσεως τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων καὶ θέλει ἐξεγείρει τὰς ληθαργούσας διεσπαρμένας ἐθνικὰς δυνάμεις καὶ συγκροτήσει αὐτὰς εἰς ἀκαταμάχητον ἐθνικὴν δύναμιν, ἀσφαλῶς δύναται νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὴν διεθνῆ θέσιν ἐξ ἧς ἀφήσαμεν νὰ ἐκδιωχθῶμεν. Τὸ μακεδονικὸν ζήτημα τὸ τεθειμένον ἤδη καὶ ἐνώπιον τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας καὶ ἐνώπιον τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν, τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἐν τῇ λύσει τοῦ ὁποίου κρίνεται ἡ τύχη τοῦ ἔθνους, ἄς χρησιμεύσῃ ὡς ἡ ἀφετηρία νέων ἰδεῶν, νέας πορείας, νέας πολιτικῆς, τεινούσης εἰς ἀνάκτησιν τῆς ὑψηλῆς τῆς Ἑλλάδος θέσεως ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ πρωτοβουλία λοιπὸν ἢ ἑλληνικὴ ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι, πρωτοβουλία ἀπροκαλύπτως καὶ κεκηρυγμένως φιλελευθέρᾳ, πρωτοβουλία προοδευτικὴ ἐν τῇ λύσει τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, αὐτὴ ἔστω ἢ μακεδονικὴ μας πολιτικὴ.

* *

Τῆς πολιτικῆς ταύτης τὴν σημαίαν ἐνόμισεν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ὅτι ὄφειλε νὰ ἀναπετάσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῶν ἐγκαινίων του ἐνώπιον τῆς παναθηναϊκῆς ταύτης συναθροίσεως. Ἡ σημαία αὕτη εἶναι βαρεία. Ἄλλ' εἶναι ἢ σημαία ἢ ἀνταξία τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, εἶναι σημαία τιμῆς καὶ λάβαρον σωτηρίας. Ἄς ἀναλάβῃ αὐτὴν τὸ ἔθνος σύσσωμον, καὶ ἄς ἀποδυθῇ μετὰ θάρρους εἰς τὸν ἀγῶνα. Οἱ καιροὶ δὲν εἶναι μενετοί. Οἱ κίνδυνοι ἐπικρέμανται καὶ τοὺς τολμηροὺς βοηθοῦν οἱ θεοί.

Ἄς ἀναπετασθῇ λοιπὸν ἢ σημαία καὶ ἄς συναγεθῇ τὸ ἔθνος περὶ αὐτὴν μὲ τὸ σύνθημα: Σώσωμεν τὴν Μακεδοσίαν! Μὲ τὴν σημαίαν αὐτὴν καὶ μὲ τὸ σύνθημα τοῦτο ἄς ἀνοίξωμεν εὐρεΐαν τὴν λεωφόρον τῶν ἐθνικῶν

μας διεκδικήσεων, καὶ ἡ νίκη θὰ μᾶς συντροφεύσῃ εἰς τὸν δρόμον μας. Τοιαύτην κρατοῦντες σημαίαν καὶ τοιοῦτο ἔχοντες σύνθημα, μετὰ θάρρους καὶ πεποιθήσεως, εὐσυνειδήτως καὶ μετ' ἐπιγνώσεως δυνάμεθα νὰ ἀνακράξωμεν Ζήτω ἡ Μακεδονία ! Ζήτω τὸ ἔθνος ! Ζήτω ἡ Πανελληνιος Ἕνωσις !

(Τὸ πολυπληθὲς ἀκρατήριον, πολλαχοῦ διακόψαν τὸν ρήτορα δι' ἐπιδοκιμασιῶν, ὑπεδέχθη τὸ τέλος τοῦ λόγου μετὰ μακρῶν καὶ παρατεταμένων ζητωκραυγῶν καὶ χειροκροτημάτων.)

